

Vloga Evropskega sodišča za človekove pravice kot mednarodne organizacije za varstvo človekovih pravic v primeru Izbrisani

UDK: 342.7:061.1

Jure Trbič

Zavod za upravno poslovanje, Ljubljana

jure.trbic@zavod-up.si

IZVLEČEK

Prispevek obravnava pregled informacij v zvezi s primerom »izbrisani« v Sloveniji predvsem skozi prizmo sodelovanja mednarodnih organizacij za varstvo človekovih pravic. Pri tem avtor uvodoma predstavi ključne pojme in njihov pomen ter v nadaljevanju opiše problematiko izbrisa in nastop mednarodnih organizacij za varovanje človekovih pravic, predvsem pravne poti, pritožbe in posledično sodbe Evropskega sodišča za človekove pravice. V nadaljevanju opiše aktualno stanje primera in nakaže odprta vprašanja ter težave, ki še čakajo rešitev, nato pa v sklepnih besedah zaključi s povzetkom ugotovitev in upanjem na boljši jutri za vse vpletene.

Ključne besede: izbris, izbrisani, človekove pravice, mednarodno varstvo človekovih pravic, Evropsko sodišče za človekove pravice

JEL: K23, K33, K42

1 Uvod

S pojmom »izbrisani« se v Sloveniji srečujemo že dolgo časa in redkokateri pojem povzroča tako različne odzive pri naslovnikih, kot prav ta. Od označbe, da gre za ljudi, ki so zavestno izbrali tak položaj, do tega, da gre za posameznike oziroma skupino ljudi, ki so jim bile kršene z slovensko ustavo in mednarodnim pravom zaščitene človekove pravice. Zaradi prepletenosti politike z dogajanjem v zvezi z izbrisanimi se vse skupaj še bolj zavija v nejasnost, kar je bilo očitno tudi v razpravi v DZ dne 24. 09. 2013 glede predloga Zakona o povračilu škode osebam, ki so bile izbrisane iz registra stalnega prebivalstva.¹

¹ Glej posnetek iz arhiva razprav DZ, 17. Seja DZ, z dne 24. 09. 2013 (dostopno na http://www.rtvlo.si/tvslo3/zasedanja_dz).

Vsebino prispevka sestavlja pet poglavij, začeni z uvodom, ki podaja pregled vsebine dela in definicijo uporabljenih pojmov. V nadaljevanju se na podlagi literature, pravnih in spletnih virov predstavi širša problematika izbrisanih, kakšna je (bila) pot rešitve te problematike, vloga mednarodnih organizacij za varstvo človekovih pravic, sodne odločbe in predvsem odločba Evropskega sodišča za človekove pravice ter aktualno stanje v času pisanja tega prispevka.

Za razumevanje prispevka je nujno poenotenje pojmovanja, zato sledi navedba in definicija nekaj najbolj ključnih pojmov, uporabljenih v prispevku, kot so izbris, izbrisani, človekove pravice, mednarodne organizacije, ipd.

Ker je o temi izbrisa že bilo objavljenih nekaj publikacij, ki so navedeni tudi v literaturi, je smiselno povzeti definicijo, ki že obstaja. Enako velja tudi za druge ključne pojme, ki so navedeni v nadaljevanju.

1.1 Človekove pravice

Izraz je eden tistih, ki mu pogosto pripade neslavni naziv »floskula«. To je tako tudi zato, ker veliko ljudi pravzaprav ne ve, kaj naj bi sploh pomenil, saj označuje zelo široko in kompleksno področje.

V osnovi ga sestavljata dva samostojna pojma, človek in pravica. Z izrazom »človek« označujemo pripadnika človeške rase (lat. *homo sapiens sapiens*), ne glede na spol ali druge značilnosti. Z izrazom »pravica« pa stvari, do katerih so ljudje upravičeni ali so zagotovljene svoboščine utemeljene z pravnim aktom, na nacionalni ravni najpogosteje z ustavo oziroma z mednarodnimi pravnimi akti. Vsaka pravica je hkrati tudi obveznost, vendar nikoli za isti subjekt. Tako načeloma pravica posameznika pomeni neko obveznost skupnosti, najpogosteje države.

S splošnim izrazom »človekove pravice« tako označujemo vse pravice, ki jih vsakdo ima izključno na podlagi dejstva, da je človek. V pravni teoriji pa izraz razumemo kot pravne pravice, ki so zaščitene s pravnimi instrumenti. Vendar vse pravice niso pravno zaščitene, lahko so povsem deklaratorne narave in kot take nimajo zagotovljenega pravnega varstva.²

Čeprav je sam izraz relativno mlad, se zgodovinsko gledano koncept »človekovih pravic« najbolj zgodaj pojavi že v antiki. Najprej v stari Grčiji, kjer ga morda lahko najbolj povežemo z nauki stoicizma, ki med drugim trdi, da je človeško ravnanje treba vrednotiti in poenotiti v skladu z naravo oziroma naravnimi zakoni. Primer tega lahko najdemo v znani Sofoklejevi tragediji Antigona, kjer le-ta prezre povelje kralja Kreona, da ne sme pokopati svojega mrtvega brata, to nepokorščino pa argumentira s tem, da je ravnala v skladu z večnimi božjimi zakoni. Tudi v starem Rimu se te ideje pojavljajo, in sicer celo tako močno, da dobijo svoje mesto v rimskem pravu. Tako poznamo koncept prava narodov (lat. *ius gentium*), ki prepozna določene univerzalne pravice, predvsem pa obveznosti, ki presegajo koncept državljanstva.

² Glej Lampe, 2010, str. 43.

Kot nam kažejo zaznamki na primer sv. Tomaža Akvinskega, se v srednjem veku pod pojmom »naravni zakoni« smatrajo obveznosti osebe, ne njena svoboščina ali pravica. S temi nauki se tako tudi upraviči uporaba suženjstva in tlačanskih razmerij, kar zanimivo v osnovi nasprotuje konceptu »človekovih pravic«, kot jih pojmujeemo danes, ko sta ključna pojma na primer »enakost« ali »svoboda«. Paradigma naravnih zakonov se šele v renesansi premakne iz polja dolžnosti proti pravicam oziroma svoboščinam posameznika, na kar močno vplivajo pogoste verske vojne med katoliki in protestanti, ki dosežejo svoj vrh v celinski Evropi v tridesetletni vojni in ne nazadnje leta 1648 sprejeti Vestfalski mir, ki priznava določenim protestantskim ločinam versko svobodo. Sicer resda le za suverena, podaniki so morali še vedno slediti svojemu gospodu v njegovi odločitvi.

Tako se razvoj nadaljuje preko zgodovinske časovnice tja do razsvetljenstva in kot ločnico lahko označimo pojav francoske revolucije konec 18. stoletja, ki uveljavi znane pojme »svoboda, bratstvo, enakost«, ki še danes ostajajo neke vrste osnova koncepta človekovih pravic.

Sam pravni pojem človekovih pravic pa dejansko oblikuje dokument, sprejet v luči še ne videnih grozodejstev tedaj pravkar končane druge svetovne vojne. Dokument, o katerem govorimo, je seveda Splošna deklaracija o človekovih pravicah, ki jo sprejme takrat komaj ustanovljena Organizacija združenih narodov (v nadaljevanju OZN) z Resolucijo Generalne skupščine OZN v izteku leta 1948. Deklaracija je plod zavedanja o grobih kršitvah, tudi na sistemski ravni (genocid!) človekovih pravic in potrebi po varstvu le-teh. Sama po sebi sicer ni pravno zavezujoč dokument, le političen, je pa bila temelj dveh sprejetih mednarodnih konvencij (Mednarodna konvencija o državljskih in političnih svoboščinah in Mednarodna konvencija o ekonomskih, socialnih in kulturnih svoboščinah), ki pa sta pravno zavezujoči, kar posledično odpre nov proces – mednarodno varstvo človekovih pravic in novo polje pravne vede – mednarodno pravo človekovih pravic.

1.2 Mednarodne organizacije

S tem izrazom razumemo organizacijo, katere članstvo vključuje člane iz vsaj treh držav, ki so vezani na podlagi formalnega dogovora in hkrati izvaja aktivnosti v več državah³.

Kot navaja Zveza mednarodnih združenj (angl. UIA – *Union of international associations*), je na svetu leta 2012 bilo okoli 8.000 vladnih mednarodnih organizacij (angl. IGO – *international government organizations*) in dobrih 57.000 nevladnih mednarodnih organizacij (angl. INGO – *international non-government organizations*). Njihovi podatkovni zbirki se letno pridruži približno 1.200 novih organizacij.⁴

³ Povzeto po Enciklopediji Britannici, spletna izdaja.

⁴ Povzeto po spletni strani Zveze mednarodnih združenj (www.uia.org).

Na področju človekovih pravic deluje več različnih organizacij, tako vladnih kot nevladnih, za potrebe tega prispevka pa posebej velja omeniti OZN, Evropsko Unijo (v nadaljevanju EU) ter Svet Evrope.

1.3 Mednarodno varstvo človekovih pravic

Ta pojem lahko označimo kot proces, ki obsega posameznike, vladne organe ter nevladne organizacije, ki se na mednarodni ravni zavzemajo za spoštovanje človekovih pravic, oziroma nudijo podporo žrtvam pri kršitvah njihovih pravic in uveljavljanju sodnega varstva.

Kot navedeno, se je s sprejetjem pravno zavezujočih mednarodnih konvencij in Splošne deklaracije o človekovih pravicah (vse tri skupaj sestavljajo Mednarodno listino o človekovih pravicah) spodbudil proces mednarodnega varstva človekovih pravic.

Do danes sta bili tako na svetovni ravni izvedeni dve mednarodni konferenci o človekovih pravicah, prva v Teheranu leta 1968, kjer je bila ponovno potrjena doktrina soodvisnosti človekovih pravic, saj se spričo zgodovinskih okoliščin in tedanje blokvske delitve sveta pojem človekovih pravic ni enako uporabljal vse povsod. Druga svetovna konferenca se je odvila na Dunaju leta 1993 in je bila prvo tovrstno srečanje na visoki ravni po koncu hladne vojne. Na njej države članice OZN soglasno sprejmejo deklaracijo in zaključni dokument konference, v katerem se priznava splošna narava človekovih pravic in jih spoznava za nedeljive, soodvisne in povezane.

Pomembnost tovrstnih konferenc in dokumentov je predvsem v tem, da jim mednarodna skupnost priznava razsežnost mednarodnega običajnega prava (angl. *international custom law*). Takih pravnih aktov imajo status mednarodnih pogodb in so tako v pravni hierarhiji nad državnim pravom, ko države pogodbo podpišejo in ratificirajo. S tem dejanjem se zavežejo, da bodo sprejele potrebne ukrepe za uresničevanje določil teh pogodb. Če tega ne storijo ali celo zavestno kršijo določila pogodb, imajo posamezni subjekti, ki so žrtve teh kršitev, možnost dostopa do regionalnih in univerzalnih mehanizmov, ki državo podpisnico prisilijo v uresničevanje svojih obveznosti na področju človekovih pravic torej zagotavljanju le-teh ali plačevanju odškodnin in morebitnih drugih sankcij, če se tega ne držijo.

Na regionalni ravni Evrope lahko kot tak mehanizem vsekakor prepoznavamo Evropsko konvencijo o varovanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin (v nadaljevanju EKČP), ki jo je sprejel Svet Evrope leta 1950, Listino temeljnih pravic EU, Sodišče EU s sedežem v Luksemburgu, Evropsko sodišče za človekove pravice (v nadaljevanju ESČP) s sedežem v Strasbourgu in določena druga specializirana sodišča, kot so na primer Mednarodno kazensko sodišče v Haagu, Mednarodno sodišče za vojne zločine na območju nekdanje Jugoslavije in Ruande v Haagu, ipd.

Pomembna in pravno zavezujoča je Listina temeljnih pravic EU, ki so jo najprej kot politično zavezujoč dokument decembra 2000 na zasedanju Evropskega sveta sprejeli Evropska komisija, Evropski parlament in Svet EU. Listina združuje in potrjuje državljanske, politične, ekonomske in socialne pravice državljanov in drugih prebivalcev EU, ki izhajajo iz ustavnih tradicij in skupnih mednarodnih obveznosti posameznih držav članic EU. Pravno zavezujoča postane s sprejetjem Lizbonske pogodbe, v veljavi je torej od leta 2009. Poleg te pa ne moremo mimo EKČP, h kateri naj bi pristopila tudi EU na podlagi določil iz Lizbonske pogodbe, kar naj bi dodatno okrepilo varstvo človekovih pravic v Evropi. Da bi EU postala osemindesetdeseta podpisnica konvencije, bi bile potrebne spremembe konvencijskega sistema, zato so pravosodni ministri EU leta 2010 Evropski komisiji podelili mandat za pogajanja, ta pa preko svojih organov pripravlja pravno rešitev za pristop.

Omeniti velja še naslednje dokumente EU in Sveta Evrope iz področja varovanja človekovih pravic: Direktiva o rasni enakosti (2000-43), Direktiva o enakosti pri zaposlovanju (2000-78), Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic, Evropska socialna listina, Evropska konvencija o preprečevanju mučenja in nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja.

1.4 Izbris in izbrisani

S pojmom »izbris« označujemo samovoljno dejanje upravnih organov Republike Slovenije (v nadaljevanju RS), ki so dne 26. 2. 1992⁵ izpeljali izbris 25.671 posameznikov iz registra stalnega prebivalstva in jim s tem dejanjem odvzeli status stalnega prebivališča ter ekonomske in socialne pravice vezane na ta status.⁶

Pojem izbrisani pa posledično označuje posameznike, člane omenjene skupine, ki so jim bile s tem dejanjem kršene človekove pravice vezane na status stalnega prebivalca RS, saj jih je država namesto prenosa v register tujcev preprosto izbrisala.

2 Problematika izbrisanih

Ob sicer veličastnem in zgodovinskem dogodku, osamosvojitvi RS in tako prvič pridobljeni lastni državni tvorbi za slovenski narod s 25. 6. 1991, se je posledično zgodilo tudi ne tako veličastno dejanje, to je žal izbris določenih posameznikov iz registra stalnih prebivalcev.

Ob osamosvojitvi so posamezniki, državljani prej Socialistične Republike Slovenije (v nadaljevanju SR Slovenije), avtomatično pridobili državljanstvo

5 Splošno veljaven datum izbrisa, v nekaterih primerih pa je bil izbris izvršen na drug datum. Na primer, če je oseba zaprosila za državljanstvo in je bila njena vloga zavrnjena, je bila izbrisana dva meseca po dokončnosti odločbe o zavrnitvi vloge za državljanstvo. Če je oseba zaprosila za državljanstvo, pa je bil postopek ustavljen, pa je bila izbrisana naslednji dan po ustavitvi postopka.

6 Povzeto po spletni strani Mirovnega inštituta (dostopno na <http://www.mirovni-institut.si/izbrisani/omis-izbrisa/>).

nove države, RS. V skladu z 39. členom ZDRS⁷ je državljan RS namreč vsak, kdor je po dosedanjih predpisih imel državljanstvo SR Slovenije in Socialistično federativne Republike Jugoslavije (v nadaljevanju SFRJ). Skladno s 40. členom ZDRS pa je vsak državljan druge republike, ki je imel na dan plebiscita⁸ prijavljeno stalno bivališče v RS in je tu tudi dejansko živel, lahko pridobil državljanstvo RS, če je v roku šestih mesecev od uveljavitve zakona vložil vlogo na pristojnem upravnem organu občine, kjer je bilo bivališče prijavljeno. Mladoletni otroci so pridobili državljanstvo skladno z 14. členom ZDRS, glede na državljanstvo staršev.

Nekateri posamezniki za državljanstvo niso zaprosili iz različnih razlogov, najsi bo iz osebnih razlogov politične narave, zaradi strahu, nezmožnosti dostopa do potrebnih dokumentov iz svojih izvornih republik, saj je v tem času tam divjala grozovita vojna; mnogim je bila prošnja za državljanstvo tudi zavržena, predvsem iz razloga, da so bili pripadniki Jugoslovanske ljudske armade⁹, kar naj bi veljalo za nevarnost za varnost in obrambo in javni red¹⁰.

S potekom šest mesečnega roka, podanega v ZDRS, so 26. 2. 1992 slovenske oblasti izpeljale izbris 25.671 iz registra stalnega prebivalstva in ljudem odvzele status stalnega prebivališča ter ekonomske in socialne pravice, vezane na ta status. To so počeli arbitrarno lokalni upravni organi, dejanje pa se je zgodilo na podlagi internih navodil Ministrstva za notranje zadeve¹¹. Danes vemo, da so interna navodila, ki niso objavljena, neveljavna in nezakonita, kadar imajo eksterne učinke¹².

Bistvo težave izbranih ni, kot se pogosto navaja, v državljanstvu posameznikov, ampak v nezakonitem in protiustavnem izbrisu prebivalcev RS, saj bi te posameznike morali premestiti iz registra stalnih prebivalcev v register tujcev z dovoljenjem za stalno prebivanje. Ker so jim tako odvzeli stalno bivališče brez vsake pravne podlage, se je očitno načrtno izvedel poseg v njihove socialne in ekonomske pravice. Temu potrjuje tudi Ustavno sodišče RS (v nadaljevanju Ustavno sodišče) leta 1999 s prvo t. i. sistemsko odločbo¹³, ko je sicer odločalo o ustavnosti prvega odstavka 16. člena in 81. člena ZTuj¹⁴ in kjer navaja, da so kršena načela pravne države, ker zakon ni uredil prehoda pravnega statusa državljanom drugih republik, ki so imeli v RS stalno bivališče in so na njenem ozemlju tudi dejansko živeli, v status tujca.

7 Zakon o državljanstvu Republike Slovenije (ZDRS, Ur. l. RS, št. 1/1991 in novele).

8 Plebiscit o razglasitvi samostojnosti Republike Slovenije, izveden dne 23. 12. 1990.

9 Povzeto po Zrim, 2005, str. 32.

10 Glej Dedić et al., 2003, str. 56–57.

11 Glej Lipovec Čebren in Zorn, 2008, str. 237.

12 Glej odločbo Ustavnega sodišča RS, št. U-I-87/96 (dostopno na <http://odlocitve.us-rs.si/usrs/us-odl.nsf/bcaf0777a0b458cac12579c30036ecff/5e6856db97422e7dc1257172002a29e8?OpenDocument>).

13 Glej odločbo Ustavnega sodišča RS, št. U-I-284/94 (dostopno na <http://odlocitve.us-rs.si/usrs/us-odl.nsf/o/7DCB9FD53D87F68CC125717200280E32>).

14 Zakon o tujcih (ZTuj, Ur. l. RS, št. 61/1999 in novele).

Zanimivo je tudi ozadje sprejemanja tega zakona, saj je Demosova večina v tedanjem državnem zboru zavrnila amandma 81. člena, kljub podpori Demosove vlade. Ta amandma bi s sprejetjem avtomatično bil podlaga za izdajo dovoljenj za stalno bivanje osebi, ki si državljanstva RS ni uredila v skladu z ZDRS. Tako tudi iz tega lahko sklepamo, da samo dejanje ni bilo naključno.¹⁵

Izbris kot tak je bil namreč izveden v tajnosti in je bil vedno polje politične manipulacije in zavajanj ter kovanja političnega kapitala na račun žrtev izbrisa in žrtev naivnosti množic, ki so to sprejemale, ter nikakor ni bil le pravna zmeta. V devetdesetih letih tako ni bilo splošno znano, da je bil izbris množičen oziroma sistemski ukrep, nasprotno, omenjali so se le posamezni primeri.¹⁶

2.1 Pot rešitve primera izbrisani¹⁷

Pravno gledano je tako šele konec devetdesetih let prejšnjega stoletja s prej omenjeno odločbo Ustavno sodišče razkrilo kršitev ustavnih načel in nezakonnost dejanja državnih oblasti. Ministrstvo za notranje zadeve, ki je kot nadrejeni organ bdelo nad izvajanjem izbrisa, ki so ga sicer izvajali na posameznih upravnih enotah, je namreč zatrjevalo, da je izbrisanim prebivalcem status prenehal po spornem 81. členu ZTuj, veljavnega leta 1991, sam izbris pa so pojasnjevali z uporabo Pravilnika o registru stalnega prebivalstva. Ustavno sodišče je tako ugotovilo, da pravilnik ne določa pravne podlage za izbris in so stalni prebivalci RS, ki niso pridobili državljanstva, upravičeno pričakovali, da se njihov status ne bo spremenil, še posebej ne na izvedeni način. Ugotovilo je, da je bil z izbrisom kršeno ustavno načelo varstva zaupanja v pravo, ki je eno izmed načel pravne države, kot je omenjena v 2. členu Ustave RS¹⁸, ter kršena določba 14. člena Ustave RS, ki govori o prepovedi diskriminacije, saj so tujci iz tretjih držav, ki so dovoljenje za prebivanje pridobili še v času SFRJ, obdržali svoj status, medtem ko je bil pravni status posameznikom iz drugih republik bivše skupne države protipravno odvzet na podlagi arbitrarne presoje.

Kot posledica omenjene odločbe Ustavnega sodišča je bil leta 1999 nato sprejet ZUSDDD¹⁹, kot zakon s katerim naj bi se izvršilo odločbo. Vendar tudi ta zakon ni bil primeren, saj je omogočal pridobitev dovoljenja za stalno prebivanje državljanom držav naslednic SFRJ (torej tujcem), ki so na dan 23. 12. 1990 imeli v RS prijavljeno stalno bivališče in so v RS tudi dejansko živeli, ter tujcem, ki so na dan 25. 6. 1991 prebivali v RS in od takrat tudi neprekinjeno živeli, ne glede na določbe ZTuj ob predpostavki, da izpolnjujejo pogoje določene s tem zakonom. Eden izmed pogojev je bil na primer tudi le trimesečni rok za

¹⁵ Glej Dedić et al., 2003, str. 43.

¹⁶ Glej Dedić et al., 2003, str. 20–21.

¹⁷ Povzeto po spletnem viru (dostopno na <http://www.mirovni-institut.si/izbrisani/odlocbe-ustavnega-sodisca/>).

¹⁸ Ustava Republike Slovenije (Ustava RS, Ur. l. RS, št. 33/1991 in novele).

¹⁹ Zakon o urejanju statusa državljanov drugih držav naslednic nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji (ZUSDDD, Ur. l. RS, št. 61/1999 in novele).

vložitev vloge, kar je kasneje tudi Ustavno sodišče označilo kot neutemeljeno prekratko.²⁰

Kot drugo pomembno odločbo Ustavnega sodišča v tem primeru velja navesti še odločbo iz leta 2003²¹, v kateri je sodišče presojalo na pobudo Društva izbrisanih prebivalcev Slovenije in drugih presojalo ustavnost ZUSDDD. Pri tem je sodišče potrdilo svoja stališča iz odločbe U-I-284/94 ter dodalo še ugotovitve glede presojanega zakona. Predvsem je sodišče izpostavilo, da zakon izbranim državljanom ne priznava stalnega bivališča od datuma izbrisa, da je rok vložitve vlog prekratek, ker ne ureja pridobitve dovoljenja za prebivanje tistim posameznikom, ki jim je bil izrečen ukrep prisilne odstranitve tujca, ker postavlja nejasne pogoje in zato mora zakonodajalec v roku šestih mesecev od objave odločbe v Uradnem listu RS odpraviti nepravilnosti. Za tiste posameznike, ki nimajo nikakršnega bivalnega statusa, pa pripraviti nov zakon.²²

Odločbo je nekdanji ustavni sodnik, dr. Ciril Ribičič, komentiral kot veličastno²³, podobno kot odločbo, s katero Ustavno sodišče ni dovolilo razpisa referendumu o državljanstvu tistim, ki so ga prejeli na podlagi osamosvojitvenih listin. V primerjavi z odločbo iz leta 1999 lahko rečemo, da je še strožja in predvsem poleg ugotovitve neustavnih določb zakona, ki jih razveljavi, še izrecno določi način izvršitve zakona. Tu gre za zakonsko pooblastilo, ki ga Ustavno sodišče ima, kot neke vrste stopnjevanje sankcij, kadar odločbe na isto temo niso izvršene. Primer izbrisanih je tu lahko rečemo šolski primer, saj ugotovi, da je ZUSDDD, ki je bil sprejet na podlagi prve odločbe, neustaven!

Iz političnih razlogov je odločba ostala neizvršena kar sedem let, vse do sprejema novele ZUSDDD-B v letu 2010. Res je v letih do sprejetja novele Ministrstvo za notranje zadeve predlagalo nekaj spornih zakonskih predlogov, s katerimi naj bi izvršili odločbo sodišča. Največje ogorčenje je tako povzročila zahteva sodišča, da mora ministrstvo neposredno na podlagi odločbe izdati posebne ugotovitvene (dopolnilne) odločbe, s katerimi mora izbranim priznati status prebivalca tudi za nazaj. Prišlo je do legalistične dileme, ali lahko upravni organ izda odločbo na podlagi odločbe Ustavnega sodišča oziroma ustave, kar pa je nazadnje izgubilo smisel, ker tak zakon ni bil nikoli sprejet, saj je to nazadnje preprečil referendum.²⁴

Celo več referendumov je bilo zahtevanih na to temo²⁵, s katerimi so se predvsem kupovale politične točke med neukimi volivci. Ustavno sodišče je tovrstne poskuse vedno preprečilo, saj je referendum o takem vprašanju očitno

20 Glej Lipovec Čebren in Zorn, 2008, str. 211.

21 Glej odločbo Ustavnega sodišča RS, št. U-I-246/02 (dostopno na <http://odlocitve.us-rs.si/usrs/us-odl.nsf/o/B9DD3A68DBF1FC03C125717200288C2F>).

22 Glej Lipovec Čebren in Zorn, 2008, str. 214.

23 Glej komentar v članku z dne 31. 12. 2011 (dostopno na <http://www.dnevnik.si/objektiv/komentarji-in-mnenja/1042499117>).

24 Naknadni zakonodajni referendum o Zakonu o izvršitvi 8. točke odločbe Ustavnega sodišča št. U-I-246/02.

25 Glej Lipovec Čebren in Zorn, 2008, str. 204–224.

neustaven, vendar pa je enkrat prišlo do vložitve zahteve državnega zbora za prepoved referendumu en dan prepozno, rok je bil zamujen, referendum pa izveden. Rezultat referendumu je bil s stališča razumevanja in upoštevanja človekovih pravic porazen. Na referendumsko vprašanje, ki se je glasilo: »Ali ste za to, da se uveljavi zakon o izvršitvi 8. točke odločbe Ustavnega sodišča Republike Slovenije št. U-I-246/02-28 (EPA 956-III), sprejet v Državnem zboru Republike Slovenije dne 25. 11. 2003«, je ob volilni udeležbi²⁶ 31,45 % volivcev je kar 94,59 % odgovorilo s »proti«, tako da je zakon, pogosto imenovan tudi »tehnični zakon«, zahtevan z odločbo najvišjega organa na področju ustavne presoje v državi, padel. Pri tem referendumu ne moremo mimo dejstva, da je bila pravzaprav vsaka izbira za izbrisane slaba. Namreč, če je volivec obkrožil »za«, je s tem podprl izdajanje dopolnilnih odločb manjšemu krogu upravičencev od kroga, ki ga je določilo v odločbi Ustavno sodišče. Če pa je volivec obkrožil »proti«, pa je bil na prvi pogled »proti« izbrisanim, vendar pa je mogoča tudi interpretacija, da je bil proti takšnemu neustreznemu zakonu.²⁷

Tak rezultat na neki način tudi kaže, kako enotno je bilo javno mnenje v nasprotovanju izbrisanim in kako uspešna je lahko manipulacija in populizem političnih skupin na račun človekovih pravic. Žal ni bil edini tak primer v Sloveniji, ob tem se lahko spomnimo tudi na leta 2012 izvedeni referendum o Družinskem zakoniku, referendum o pravici samskih žensk do umetne oploditve iz leta 2001 in podobno.

Navkljub rezultatom referendumu je bil na koncu prvi sveženj odločb le izdan neposredno na osnovi odločbe Ustavnega sodišča že v letu 2004 (4040 odločb), drugi pa leta 2009 (2581 odločb).²⁸ Mnenje pravnikov iz leta 2003²⁹ je na koncu le obveljalo za formalistično in napačno. Tudi te odločbe pa izbrisanim samim po sebi niso omogočale pravičnega povračila za storjeno škodo (odškodnine), na podlagi tega so se sicer nekateri odločili za odškodninske tožbe proti RS, vendar pred slovenskimi sodišči ni uspel noben pritožnik.³⁰

3 Vloga mednarodnih organizacij za varstvo človekovih pravic v primeru Izbrisani

Paradoks varovanja človekovih pravic je v tem, da se le-te varujejo v okviru nacionalnih držav oziroma njihovih ustavnih določb, saj so le te nastale na podlagi človeka, ne neke višje avtoritete (npr. božja za kralja). Človeka kot takega v tem konceptu obravnavamo kot abstraktno bitje, čeprav ni, vedno je pogojen z družbo, ki ji pripada. Ta družba pa je začela človekove pravice

²⁶ Glej Poročilo o izidu glasovanja in izidu naknadnega zakonodajnega referendumu o Zakonu o izvršitvi 8. točke odločbe Ustavnega sodišča št. U-I-246/02 (dostopno na <http://www.dvk-rs.si/files/files/porocilo-o-izidu-referenduma-tehnicni-zakon.pdf>).

²⁷ Glej Kogovšek Šalomon, 2012, str. 215.

²⁸ Glej Stališče Vlade RS z dne 28. 3. 2012 (dostopno na http://www.mirovni-institut.si/izbrisani/wp-content/uploads/2012/02/stalisce_vlade_RS_izbrisani_28_3_2012.pdf).

²⁹ Glej pravno mnenje devetih ustavnih pravnikov (dostopno na http://www.mirovni-institut.si/izbrisani/wp-content/uploads/2012/02/PF_devet_profesorjev_odlocba_US.pdf).

³⁰ Glej <http://www.mirovni-institut.si/izbrisani/odskodnine/>.

upoštevati šele z vzponom nacionalne države.³¹ Paradoks pa zato, ker pogosto prav te družbe (oz. nacionalne države) same kršijo lastne ustavne določbe, pretežno iz političnih razlogov. Tovrstni paradoks je tudi primer izbrisanih v Sloveniji, pri katerem se je vključilo več mednarodnih organizacij.³²

Mednarodnih organizacij za varstvo človekovih pravic poznamo kar precej, kot so na primer Human Rights Watch, Amnesty International, Urad visokega komisarja za človekove pravice pri OZN, Evropski Ombudsman, Svet Evrope in druge.³³ Namen teh organizacij pa je predvsem v povezovanju in pomoči na nadnacionalni ravni, zaradi prej omenjenega paradoksa. Vloga mednarodnih organizacij za varstvo človekovih pravic je tako pomembna predvsem, kadar žrtve kršenja teh pravic v svojem nacionalnem okolju iz različnih razlogov (politični, vojni, administrativni, ipd.) ne morejo ali jim ni omogočeno uveljaviti pravic, kot so mišljene. Najsi bo to na način, da se jim sploh ne omogoči izvajanje, da se jim onemogoči sodno varstvo ali kot v primeru izbrisanih, da se ne upošteva odločb lastnega organa, ki je pristojen za presojanje takšnih vprašanj.

Zato je vloga mednarodnih organizacij za varstvo človekovih pravic pogosto zadnja, če ne celo edina možnost za žrtve teh kršitev, ko v nacionalnih državah izčrpajo vse (pravne) poti, do uveljavitve svojih pravic ali vsaj primerne odškodnine za svoje žrtve.

Ker je RS od leta 1993 članica mednarodne organizacije Sveta Evrope, je zavezana upoštevati EKČP, posamezni subjekti, ki so jim pravice kršene, pa imajo možnost tožbe pred ESČP. Glede na izid referendumu o »tehničnem« zakonu oziroma posledici le-tega je bilo edino smotrno za izbrisane ubrati to pot, zato vložitev tožbe na ESČP ni bila nobeno presenečenje, temveč pričakovan korak v nadaljevanju te žalostne zgodbe.

3.1 Evropsko sodišče za človekove pravice in primer Izbrisani

ESČP je mednarodno sodišče, ustanovljeno leta 1959, ki odloča o pritožbah glede kršitev državljanskih in človekovih pravic določenih z EKČP, ne glede na to ali je pritožnik individualna oseba ali država. Od uveljavitve Protokola št. 11 EKČP v letu 1998 deluje kot stalno sodišče in posamezniki lahko nanj naslovijo pritožbe neposredno. Do danes je izdalo več kot 10.000 sodb, ki so za zadevne države zavezujoče in so kot posledico imele spremembo zakonodaj in upravnih praks na več področjih. EKČP je zahvaljujoč sodni praksi ESČP močan in živ instrument pri spopadanju z vedno novimi izzivi na področju pojmov pravna država in demokracije v Evropi. ESČP deluje v lastni stavbi v Strasbourgu in od

³¹ Glej Ardent, 1998, str. 298.

³² Glej sodbo ESČP: Kurić in drugi proti Sloveniji, odstavek 7 in 12.

³³ Več naštetih organizacij dostopnih na <http://www.varuh-rs.si/iscete-pomoc/koristni-naslovi/mednarodne-organizacije/>.

tam nadzoruje spoštovanje človekovih pravic v kar 47 državah članicah Sveta Evrope, ki so ratificirale EKČP.³⁴

Procesne predpostavke omejujejo pritožnike v tem, da je ta načeloma dovoljena šele po izrabi vseh pravnih sredstev v okviru domače nacionalne države, obstajajo pa tudi izjeme tega pravila, in izbrisani so ravno ena teh, saj je bilo očitno, da RS niti odločb lastnega Ustavnega sodišča v tem primeru ne spoštuje, zato so dovolili neposredno pritožbo, saj je upravičeno pričakovati, da pritožniki ne bi bili uspešni z ustavno pritožbo. O tem se je sicer precej razpravljalo, vendar je na koncu obveljala takšna razsodba in primer so sprejeli v presojanje.³⁵

Spričo neodzivnosti slovenske države do vprašanja izbrisanih in za dosego svojih pravic se je skupina izbrisanih odločila za pritožbo na ESČP. Zadeva se je tako začela v juliju 2006 s pritožbo št. 26828/06 proti RS, ki so jo po 34. členu EKČP vložili Milan Makuc in deset drugih pritožnikov. Po smrti prvega pritožnika se je zadeva preimenovala v »Kurić in drugi proti Sloveniji«. Pritožnike je v zadevi zastopalo več tujih odvetnikov, specializiranih za varovanje človekovih pravic, iz Rima in Genove, slovensko vlado pa državni pravobranilec.³⁶

Pritožba je obsegala domnevno kršenje pravic pritožnikov iz naslova kršitve 8., 13. in 14. člena EKČP.

3.2 Odločitev Evropskega sodišča za človekove pravice v primeru izbrisani

ESČP je v okviru senata tretjega oddelka dne 13. 7. 2010 razglasil pritožbo št. 26828/06 za sprejemljivo in soglasno odločil, da sta bila kršena 8. in 13. člen EKČP ter da proučitev pritožbe glede 14. člena ni niti potrebna. Poleg same ugotovitve tega dejstva (kar je bila neke vrste potrditev odločb slovenskega Ustavnega sodišča iz let 1999 in 2003) je ESČP toženi Vladi RS navedel tudi primerne splošne in posamične ukrepe, ki jih mora sprejeti skladno s 46. členom EKČP in pridržal odločanje o pravičnem zadoščenju po 41. členu le te.

Vlada RS je 13. 10. 2010 zahtevala, da se zadeva preda v odločanje velikemu senatu na podlagi 43. člena EKČP in 73. člena poslovnika. Zbor velikega senata pa je tej zahtevi 21. 2. 2012 tudi ugodil.³⁷

Pri presoji velikega senata pa je prišlo do sodbe, da je poleg kršitve 8. in 13. Člena EKČP treba obravnavati tudi kršitve 14. člena EKČP, saj ta člen vsebinsko dopolnjuje druge navedbe pritožnikov.

³⁴ Povzeto pospletnistrani ESČP (dostopno na http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/28DF43D4-960E-431A-8CCA-367DC9C8BCC1/0/Court_in_brief_SLV.pdf).

³⁵ Povzeto po spletni strani Sveta Evrope (dostopno na <http://www.svetevrope.si/res/dokument/download80a7.pdf?id=/r>).

³⁶ Glej sodbo ESČP: Kurić in drugi proti Sloveniji, odstavki 1–3.

³⁷ Glej sodbo ESČP: Kurić in drugi proti Sloveniji, odstavek 10.

Veliki senat tako na koncu presoje po skoraj šestih letih od vložitve pritožbe odloči na podlagi razlogov navedenih v sodbi v korist pritožnikov. Pomembnejše ugotovitve velikega senata ESČP v zadevi Kurić in ostali proti Sloveniji so tako soglasne in jih navajam v nadaljevanju:

- ESČP zavrne ugotovitve vlade, da je pritožba stvarno in časovno neskladna z določbami EKČP in je bila vložena prepozno;
- ESČP razsodi, da pritožniki M. Kurić, A. Mezga, T. Ristanović, A. Berisha, I. S. Ademi in Z. Minić po 34. členu EKČP lahko trdijo, da so žrtve zatrjevanih kršitev svojih pravic iz EKČP;
- ESČP soglasno razsodi, da je bil kršen 8. člen EKČP in v povezavi s tem členom tudi kršena 13. in 14. člen EKČP;
- ESČP soglasno razsodi, da bi morala tožena vlada v enem letu od izreka te sodbe vzpostaviti domačo odškodninsko shemo posebej za ta primer.³⁸

S to sodbo se je pravno gledano na najvišji možni ravni zgodil zgodovinski preboj, saj so tako izbrisani na mednarodni ravni dobili potrditev, da so žrtve kršenja svojih pravic, in RS ne le potrdilo, da so njena uradna stališča zgrešena, temveč celo določilo odškodnin za pritožnike in dolžnost, da pripravi odškodninsko shemo za ta primer na državni ravni.

Sodba ESČP daje tako ne le zadoščenje pritožnikom in drugim izbranim, ampak tudi pravno podlago za zahtevanje pravične reparacije njihove škode, čeprav je to nemogoče ovrednotiti le finančno, še posebej po tolikih letih »življenja« in trpljenja zaradi nepravičnosti države in žal tudi dela slovenske družbe.

4 Aktualno stanje

V luči izreka sodbe ESČP v zadevi Kurić in ostali proti Sloveniji je v Sloveniji prišlo ponovno do vroče javne debate o upravičenosti izbranih do odškodnin. Pri tem se ne izbira metod in besed ter spretno premika fokus javnosti iz dejanske težave na neumestne, pogosto neresnične »podrobnosti«.

ESČP je tako naložilo RS pripravo odškodninske sheme v roku enega leta od izreka sodbe (t.j. do 26. 06. 2013). Tega roka RS ni ujela, podala je sicer prošnjo ESČP za podaljšanje roka, vendar ji to ni ugodilo z argumentacijo, da ni pristojno za podaljševanje rokov.³⁹

Državni zbor RS je na seji 24. 09. 2013 v prvem branju potrdil osnutek Zakona o povračilu škode osebam, ki so bile izbrisane iz registra stalnega prebivališča, kateri prinaša t. i. odškodninsko shemo. Vendar se je na ta osnutek takoj

³⁸ Glej sodbo ESČP: Kurić in drugi proti Sloveniji, odstavek 415.

³⁹ Povzeto po članku, dostopnem na <http://www.delo.si/novice/slovenija/iztekel-se-je-rok-za-pripravo-odškodninske-sheme-za-izbrisane.html>

vsul plaz kritik predstavnikov izbrisanih in mednarodne organizacije *Amnesty International*.⁴⁰

Žal pri tem še vedno ostaja grenak priokus, da RS ni zelo vneta za pripravo zahtevane odškodninske sheme za ostale žrtve izbrisa. To lahko sklepamo tako iz raznih izjav pristojnih⁴¹, kot tudi politikov, če le povzamemo del izjav iz seje državnega zbora z dne 24. 09. 2013, ki jih je poudaril Mirovni inštitut. Oženje kroga upravičencev, višina odškodnine in vprašanje dostopa do odškodnine otrokom in dedičem so le nekaj pripomb na predstavljeni zakon.⁴²

Poleg omenjenega izmikanja RS pa se opozarja tudi na določena odprta vprašanja⁴³, ki kljub noveli ZUSDDD-B še vedno tarejo veliko izbrisanih, saj si jih je status v Sloveniji do leta 2009 uredila le slaba polovica.⁴⁴

Glede na dosedanje ravnanje RS v tej zgodbi lahko samo upamo, da bo ta svoje zaveze in dolžnosti upoštevala ter se prenehala norčevati iz lastnih vrednot in pravnih zavez tako ustavne narave, kot mednarodnih aktov, pod zadnje čase zelo priljubljeno krinko onipotentne »krize«.

5 Sklepne ugotovitve

Razvoj koncepta človekovih pravic in temeljnih svoboščin nas lahko napelje na misel, da so človekove pravice kot take »tisto nekaj«, kar nam vsem pripada že zato, ker smo pripadniki skupne rase, ne glede na vso različnost in enkratnost posameznega človeškega bitja.

Drzno lahko trdimo, da ima vsaka človeška družba z razumevanjem in uvajanjem tega kompleksnega pojma vsaj na neki točki svoje specifične težave. A to samo po sebi ni toliko pomembno, saj je ljudem lastno, da delajo napake in se iz njih učijo, bistveno pri tem je način, s katerim se kot posamezniki, družba in država soočajo in tudi rešujejo. Kar loči zrele družbe od nezrelih, je ravno prava mera samokritičnosti in pripravljenost na učenje, tudi če je to težak in dolg proces. Kot je znano, je vsako zdravilo grenko, in kršenje človekovih pravic je vsekakor bolezensko stanje družbe, ki je zavezana k spoštovanju pravne države, človekovih pravic in demokracije. Vsak tak proces pa ne glede na grenkobo na koncu ponuja sladko nagrado v obliki transformacije subjekta v bolj zrelo obliko in se, tako se zdi, na koncu izplača na več ravneh.

Slovenija je žal pri tem izpitu ne samo grdo padla, temveč celo ves čas trmasto trdi, da temu ni tako in ne želi popraviti svoje nespametne politike na primeru izbrisanih, oziroma to počne na deklarativni ravni. Še več, določene družbene

⁴⁰ Glej izjave, dostopne na <http://www.amnesty.si/j7/kampanje/ostale-kampanje-in-aktivnosti/539-kdaj-bo-slovenija-odpravila-posledice-izbrisa.html#>.

⁴¹ Več izjav je dostopnih v posameznih člankih na <http://www.dnevnik.si/tag/Izbrisani>.

⁴² Glej članek, objavljen na <http://www.mirovni-institut.si/izbrisani/drzavni-zbor-razpravljalo-predlogu-zakona-o-povracilu-skode-osebam-ki-so-bile-izbrisane-iz-registra-stalnega-prebivalisca/>.

⁴³ Glej navedena odprta vprašanja na <http://www.mirovni-institut.si/izbrisani/odprta-vprasanja/>.

⁴⁴ Glej statistiko, dostopno na <http://www.mirovni-institut.si/izbrisani/statistike/?lang=sl>.

skupine na tej temi celo poskušajo kovati politične točke na plečih žrtev izbrisa in naivnih in zavedenih volivcev, ki prevzamejo populistično in hujskaško retoriko o »tistih drugih«, ki se jih koncept človekovih pravic pravzaprav ne tiče? Po mojem mnenju gre tu bolj kot ne za nevednost državljanov, ki se ne zavedajo, da smo lahko hitro »izbrisani« tudi vsi ostali, a o tem na kakem drugem mestu.

Rezultati političnih dogodkov, kot je bil referendum o »tehničnem zakonu« in neke vrste nagrajevanje politikov na volitvah, ki z nizkotnimi metodami delijo državljane in druge prebivalce RS na »nas« in »druge« vsekakor kaže na veliko lahkotnost soočanja s kompleksnimi pojmi in aplikacijo le-teh na konkretne situacije. Zato je v primeru izbrisanih še posebej velika odgovornost pravne stroke in upravnega aparata v RS, saj bi vsaj tu pričakovali tisto dodatno mero razumevanja situacije in (pravnih) posledic dejanj, ki so se zgodila. Pri tem velja pohvaliti še posebej ustavnopravne strokovnjake, ki so v imenu ustavnega sodišča izdali obe prelomni odločbi, pograjati pa po eni strani impotentno politiko in brezbrizni upravni aparat, ki navkljub vsej argumentaciji še danes nista sposobna zaključiti ta »največji pravni in civilizacijski škandal in sramoto samostojne Slovenije«, kakor je zadevo večkrat poimenoval bivši ustavni sodnik Matevž Krivic.⁴⁵ Žal k njegovim besedam ni mogoče veliko dodati.

Tako v primeru izbrisanih ocenjujem vlogo mednarodnih organizacij za varstvo človekovih pravic, predvsem ESČP, kot razmeroma pozitivno, saj so zmogli narediti tisto, česar sami kot družba in predvsem država očitno še nismo zreli opraviti. Pri tem nam sicer ni olajšanega ničesar, saj bomo to plačali tako ali drugače vsi skupaj, tako na račun finančnih odškodnin, kot padca ugleda na mednarodnem prizorišču, nespametnih upravnih praks in padca zaupanja prebivalstva v institucije. Upamo lahko le, da je bila klofuta ESČP dovolj močna, da nas pri tem stregne, saj nas v nasprotnem primeru, in to ne le v primeru izbrisanih, čaka še precej težka in mučna pot. Pravica ima namreč tisto »neprijetno« lastnost, da vedno izbruhne na površju, ne glede na to, kako močno in globoko jo (po)tlačimo v globino svojega zavedanja, tako tudi ni presenečenje, da so izbrisani pravzaprav zmagali vse odločilne pravne bitke v tem sporu.

Upamo in želimo si le lahko, da bo ta zgodba čim prej zaključena v najboljši meri tako za žrtve izbrisa, kot RS in da bomo sposobni v tem najti modrost, ki bo tovrstne primere za vedno postavila v zgodovinske knjige.

Jure Trbič je diplomant Fakultete za upravo na Univerzi v Ljubljani, kjer zaključuje študij na podiplomskem magistrskem študiju s področja upravnih ved. V karieri je deloval pri projektu reševanja upravnih postopkovnih problemov v sodelovanju s Fakulteto za upravo in Ministrstvom za javno upravo, poleg tega še področjih izvršilnih postopkov, poštnih storitev, poučevanja, založništva, organizacije dogodkov, vodenja, pisanja prispevkov in razvoja inovativnih storitev na področju uprave. Poleg študija dela trenutno kot strokovni vodja v zasebnem Zavodu za upravno poslovanje, kjer je zadolžen za razvoj in strokovno delo zavoda.

⁴⁵ Glej Dedić et al., 2003, str. 145.

Viri in literatura

Literatura

- Arendt, H. (1998). *Izvori totalitarizma*. Beograd: Feministička izdavačka kuća 94.
- Dedić, J. et al. (2003). *Izbrisani: organizirana nedolžnost in politike izključevanja*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Lampe, R. (2010). *Pravo človekovih pravic: sistem človekovih pravic v mednarodnem, evropskem in ustavnem pravu*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
- Lipovec Čebbron, U., & Zorn, J. (2008). *Zgodba nekega izbrisa. Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo*. Ljubljana: Študentska založba.
- Kogovšek, N. et al. (2010). *Brazgotine izbrisa: Prispevek k kritičnemu razumevanju izbrisa iz registra stalnega prebivalstva Republike Slovenije*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Kogovšek Šalomon, N. (2012). *Izbris in (ne)ustavna demokracija*. Ljubljana: GV Založba.
- Smrekar, R. (2012). *Razmerje prava OZN in prava EU skozi prizmo varovanja človekovih pravic*. Nova Gorica: Evropska pravna fakulteta v Novi Gorici.
- Zrim, K. (2005). *Kršenje človekovih pravic v primeru »Izbrisanih«*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani.

Pravni viri

- Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (EKČP, Ur. l. RS-MP, št. 7/1994 in 78/2006)
- Ustava Republike Slovenije (Ustava RS, Ur. l. RS, št. 33/1991 in novele)
- Zakon o državljanstvu Republike Slovenije (ZDRS, Ur. l. RS, št. 1/1991 in novele)
- Zakon o tujcih (ZTuj, Ur. l. RS, št. 61/1999 in novele)
- Zakon o urejanju statusa državljanov drugih držav naslednic nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji (ZUSDDD, Ur. l. RS, št. 61/1999 in novele)
- Odločba Ustavnega sodišča Republike Slovenije št. U-I-284/94
- Odločba Ustavnega sodišča Republike Slovenije št. U-I-246/02
- Sodba Evropskega sodišča za človekove pravice v zadevi Kurić in drugi proti Sloveniji z dne 26. 6. 2012. Pridobljeno 15. 5. 2013, s http://www.mirovni-institut.si/izbrisani/wp-content/uploads/2012/09/ES%C4%8CP_sodba_izbrisani.pdf

Internetni viri

- Spletna stran enciklopedije Britannice. Pridobljeno 3. 10. 2013, s <http://www.britannica.com/>
- Spletna stran Zveze mednarodnih organizacij. Pridobljeno 3. 10. 2013, s <http://www.uia.org/>
- Spletna stran Mirovnega inštituta. Pridobljeno 3. 10. 2013, s <http://www.mirovni-institut.si/izbrisani/>
- Spletna stran Varuha človekovih pravic RS. Pridobljeno 3. 10. 2013, s <http://www.varuh-rs.si/>
- Spletna stran časnika Dnevnik. Pridobljeno 3. 10. 2013, s <http://www.dnevnik.si/>
- Spletna stran Sveta Evrope. Pridobljeno 3. 10. 2013, s <http://hub.coe.int/web/coe-portal>
- Spletna stran časnika Delo. Pridobljeno 3. 10. 2013, s <http://www.delo.si>

SUMMARY

THE ROLE OF EUROPEAN COURT FOR HUMAN RIGHTS AS AN INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR PROTECTION OF HUMAN RIGHTS IN THE CASE OF ERASED

Key words: erasure, erased, human rights, International protection of human rights, European Court for Human Rights

The paper considers information relating to the case of Erased in Slovenia mainly from the aspect of international cooperation for protection of human rights. The author initially presents key terms and their definitions, the main issues of the erasure and the role of international organizations for protection of human rights; the judicial proceedings and consequently the appeal and the judgment of the European Court for Human Rights (ECHR). The paper describes the current status of the case, the outstanding issues and problems that still await solution.

The paper is divided into five chapters. In the first chapter there is an introduction followed by definition of the terms used: Human Rights, International Organizations and International Protection of Human Rights, Erased, Erasure.

In the second chapter there is the history of erasure, how it took place, who were the victims and why were they put in such a position. It also points out what is the key issue for the erased and subsequently what was the key argument in the case that took place in the courts in Slovenia and later in Strasbourg. Based on the various arguments on how the erasure was made and the political manipulation of the erasure and the erased, the author also suggests that the act itself was no coincidence.

In the late nineties the decision(s) of the Slovenian Constitutional Court revealed the violations of constitutional principles and the unlawful actions of state authorities. While the ministry of internal affairs, who was the supervisory authority in the case, claimed that the erased individuals had no status of citizens in Slovenia because of the provisions in the Aliens Act. The Constitutional Court however decided that the regulation was not a legal basis for the act of erasure and that the erased had the expectations that their status was not changed, especially not in that particular way it was. The court decided that the erasure meant direct violation of various principles, like protection of legitimate expectations and prohibition of discrimination, because other foreigners from third countries did not lose their status like the individuals, citizens from ex-Yugoslavian countries did.

Later in 1999, based on the court's decision Slovenia passed a law aimed particularly at resolving those issues, but even that law was inappropriate

in many ways, for instance, the law did not recognize permanent residence status from the date of the erasure, there was too short time required to submit the application for the erased. In 2003 there was another decision of the Constitutional Court confirming the arguments of the prior decision and requesting a passing of a new law.

Primarily because of political reasons it took seven years to form the law, passed in 2010. Before that there were some attempts from the state authorities to resolve the matter, but all were either unconstitutional or blown away with various ways of public or political pressure. There were even demands for referendum about the topic of erasure, all proposed by the political parties, but they were all dismissed by the Constitutional Court. However one referendum did occur, because of some formal error, and the referendum took place in 2004. It was a lose-lose situation, since both proposed decisions were not in accordance with the decisions of the Constitutional Court. The results were devastating, majority (94.59%) voted against the law that was passed to implement the court decision, but it may have been because of the inappropriate solution that the law offered. From protection of human rights in Slovenia, the referendum was a disgrace.

In spite of the referendum results there were some positive administrative decisions in 2004 and later on in 2009. These decisions did not allow the erased to claim any compensation. Nevertheless, some did sue the state but did not succeed in Slovenian courts.

In the third chapter the author describes the role that the European Court for human Rights (ECHR) played in the case. Slovenia as a member of Council of Europe since 1993 is obligated to take into account the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms. Any subject that finds his rights are violated can sue the state in front of ECHR, so it was no surprise when a group of erased citizens did that after Slovenia did not fulfill even the decisions of its own Constitutional Court.

The case started in 2006 with the appeal nr. 26828/06 that was submitted on the basis of 34. Article of the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms by Milan Makuc and ten other individuals. They were represented by foreign lawyers from Rome and Genoa, specialized in field of human rights protection. The Slovenian government was represented by an attorney general. The appeal was centered on the violation of rights from eighth, thirteenth and fourteenth article of the convention.

ECHR made public the decision relating the appeal nr. 26828/06 for acceptable and decided unanimously that there was violation of 8. and 13. article of the ECHR and examining complaints of 14. article was not even necessary.

The Slovenian government demanded that the decision should be reached by the Grand Jury, which was accepted in February 2012. The Grand Jury confirmed the prior decision of the court and added that the violation of

14. article must be taken into consideration since it complemented other statements of the complainants.

After six years the Grand Jury decided in favor of the complainants and in legal terms this decision should be considered a historical breakthrough, because the erased did get a confirmation of their views on the international level. And not only it was confirmed that views of the Slovenian state were wrong, but also the decision demanded some compensation for the complainants in the case and furthermore the obligation for Slovenia to make a compensation scheme for the case at the national level.

In the fourth chapter the author presents the actual state of the case of erased. It is pointed out the ECHR decision lead to a vivid public debate about the eligibility of the erased for the compensation. ECHR demanded that Slovenia prepared a compensation scheme in one year time, but Slovenia did not do it in time (deadline was 26 of June 2013). It did however made a request to ECHR to extend the deadline but the court did not accept that request, based on the argument that it was not authorized to accept such demands.

In the last days of September 2013 the National Assembly of Slovenia confirmed the draft of the law that would made a compensation scheme to work, but it was at once disapproved by the representatives of the erased and Amnesty International. It still seems that Slovenia is not very keen to repair the damage that has been done to the erased or the reputation of Slovenia as a country respecting the rule of law. The issues pointed out are narrowing down the circle of eligible persons for the compensation, the amount of it and how can the children or the heirs of erased that had died access to the compensation.

In the conclusion of the paper the author states his own opinion about the concept of human rights and the described case. It is true that all societies in one way or another have had problems about implementation of the human rights to life. In the case of the erased the role of international organizations for protection of human rights has been positive because they have done what Slovenians themselves have not been able to, namely recognizing the violation of human rights of a minority in their country. The paper is concluded by the wish and the hope for the case of the erased to be soon satisfactorily closed both for the erased and for Slovenia.